Wilde apen

Over de toekomst van de natuurbescherming in Nederland

In september verscheen het boek *Wilde apen – Natuurbescherming in Nederland* van Frank Berendse, hoogleraar Natuurbeheer in Wageningen. Binnen de kortst mogelijke tijd trok het compacte, maar meeslepende boekje veel aandacht. Trouw, NRC en Parool publiceerden paginabrede interviews en het boek werd uitgebreid besproken op de sociale media. Binnen drie politieke partijen wordt inmiddels de discussie gevoerd, hoe de voorstellen in *Wilde apen* politieke inhoud kunnen krijgen. Waarom die aandacht? En kan dit boekje een basis zijn voor een nieuw, breed gedeeld natuurbeschermingsideaal?

Tekst Marianne van Rees **Foto** Hendrik van Kampen

Waarom heeft u het boek *Wilde apen* geschreven?
Mijn stellige overtuiging is dat wij als mens een diepe, ethische verantwoordelijkheid hebben voor de pakweg negen miljoen andere, wilde soorten waarmee we deze planeet delen. Ik denk dat dit besef steeds breder wordt. Het is een stap in de ontwikkeling van onze beschaving. Slavernij en kinderarbeid zijn in onze moderne maatschappij ondenkbaar geworden. Autochtone bevolkingsgroepen hebben op veel plekken hun rechten op het land teruggekregen. Zo zal het ook gaan met de rechten van wilde planten en dieren.

U loopt al lang mee. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen in de Nederlandse natuur in de afgelopen vijftig jaar?
In de grote natuurgebieden gaat het redelijk tot goed. Er zijn wel soorten die hier verdwijnen, maar ook soorten die erg succesvol zijn. Het beleid om systematisch gronden aan te kopen om natuurgebieden te vergroten heeft prima gewerkt. Denk aan de kraanvogels en de slangenarend in het Fochteloërveen en de visarend in de Biesbosch. Ook de herstelmaatregelen van het Overlevingsplan Bos en Natuur hebben veel mooie dingen opgeleverd. Vroeger bijzondere planten als moeraswolfsklauw, waterlepeltje en vergeten blaasjeskruid kom je weer regelmatig tegen. Bovendien is het oppervlaktewater veel schoner geworden. Tegenwoordig zwem je in het IJmeer opnieuw tussen velden met kranswier en doorgegroeid fonteinkruid. Maar de ontwikkelingen in de landbouw zijn desastreus. De natuur in het landbouwgebied is de laatste vijftig jaar alleen maar systematisch achteruit gegaan. Sinds 1960 is driekwart van de boerenlandvogels verdwenen. En die ontwikkeling is nog lang niet afgelopen.

Wat zijn volgens u de grootste problemen voor de natuur?
In grote delen van Nederland zijn landbouw en natuur sterk met elkaar verweven, omdat veel natuurgebieden erg klein zijn en sterk worden beïnvloed door de landbouw. Het gaat om de neerslag van ammoniak, verontreiniging met bestrijdingsmiddelen en verlaging van de grondwaterstand. De steeds verdergaande intensivering van de landbouw vormt het grootste probleem. Er zijn natuurlijk ook delen van Nederland waar de situatie anders is, zoals in het Waddengebied waar visserij en recreatie sterk bepalend zijn.

Wat voor natuur vindt u het mooist of het belangrijkst?
Ik houd zelf enorm van de echte wildernisnatuur, zoals op de Oosterkwelder van Schiermonnikoog. Vanaf paal 10, waar de stuifdijk ophoudt, zijn het de zee en de wind die het landschap bepalen samen met echte wilde grazers als brandgans, rotgans en haas. Dat neemt niet weg dat ik ook de natuur in de heide- en bosgebieden, de weidepolders en de houtwallenlandschappen van oostelijk Nederland schitterend en belangrijk vind. En soms haal ik mijn hart op aan de natuur in de stad, zoals aan de slechtvalk die een paar jaar geleden is teruggekeerd op de Lange Jan in Amersfoort, mijn geboortestad. Willen we het gehele spectrum van wilde soorten in Nederland een echte kans geven, dan zullen we aan al die verschillende vormen van natuur voldoende aandacht en voldoende liefde moeten geven.

Frank Berendse

Wat moet er in de allereerste plaats gebeuren om de Nederlandse natuur een echte toekomst te geven?
Het allerbelangrijkste is om de oppervlakte van bestaande natuurgebieden te vergroten, zodat de negatieve effecten van de landbouw op veilige afstand worden gezet. In mijn boek bespreek ik ook de andere redenen waarom voldoende oppervlakte doorslaggevend is. In Nederland was men sinds 1990 met de Ecologische Hoofdstructuur op de goede weg. In 2018 zou er 7280 km² natuur zijn veiliggesteld. Daarmee zou ruim aan onze internationale verplichtingen zijn voldaan. Maar tijdens het kabinet Rutte I (VVD-CDA) is dat beleid bij het oud vuil gezet. Als je kijkt naar de huidige aankoopplannen van de provincies, dan zie je dat er in 2018 ongeveer 5617 km² beschermde natuur zal zijn. Een verschil dus van ruim 1600 km². Het is allemaal veel te weinig en het gaat veel te langzaam. De consequenties daarvan zullen veel groter zijn dan men denkt.

Wat doen we met de landbouw, die volgens u zo'n desastreus effect heeft op onze natuur?
De omschakeling naar schone, ecologisch verantwoorde landbouw gaat erg moeizaam, ondanks de startsubsidies die boeren krijgen. De afzet van biologische producten neemt langzaam toe, maar is nog steeds ontzettend klein. De meeste consumenten laten zich in de supermarkt allereerst leiden door de prijs.
Mijn voorstel is om alle certificeringen af te schaffen en te vervangen door een progressieve belasting op basis van de hoeveelheid bestrijdingsmiddelen en geïmporteerd veevoer die een boer per hectare koopt. Wanneer de progressie in belasting de productiedaling meer dan compenseert, zal binnen de kortst mogelijke tijd de kilo-knaller extreem duur zijn en het onbespoten appeltje heel goedkoop. We krijgen dan een echte verschuiving in het consumentengedrag die we met certificeringen nooit zullen bereiken. Iedere stap die de boer zet op weg naar een schoner bedrijf betaalt zich dan uit in een grotere afzet, een beter inkomen, maar ook in een breder maatschappelijk respect. De consumentenprijzen zullen licht stijgen, maar dat kan ook best.

Waarom zouden KNNV'ers dit boek moeten lezen?
Ze moeten niks! Maar het boek is ook een samenballing van de colleges die ik de afgelopen veertig jaar heb gegeven, gebaseerd op veertig jaar onderzoek. Het gaat over de geschiedenis van de natuurbescherming, de belangrijkste motieven voor natuurbehoud en het geeft een analyse van de belangrijkste problemen en de oplossingen daarvan. Ik zie vaak dat in natuurbeschermingskringen men zich te veel verliest in details en krampachtig aan bepaalde soorten probeert vast te houden. Heel vaak lukt dat niet. Mijn boekje geeft de wetenschappelijke basis voor een heel andere, moderne natuurbescherming die een echte toekomst biedt voor het hele spectrum van wilde soorten planten en dieren. <

Wilde apen – Natuurbescherming in Nederland wordt uitgegeven door KNNV Uitgeverij en is in de boekhandel te koop voor € 9,95. De vierde druk van *Natuur in Nederland* is net uit en kost € 29,95.